

บทความพิเศษ

การจัดตั้งภาคบริการโลหิตแห่งชาติ จังหวัดภูเก็ต

สร้อยสอางค์ พิกุลสด และ ทศนีย์ สกุลดำรงค์พานิช

ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย

ความเป็นมา

การให้บริการโลหิตที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และเพียงพอแก่ความต้องการใช้ของผู้ป่วยทั่วประเทศ เป็นภารกิจหลักของสภากาชาดไทยที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล โดยมีศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในภารกิจดังกล่าวตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2495 โดยการดำเนินงานในปัจจุบันประกอบด้วย

ในกรุงเทพฯ มีศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ ทำหน้าที่รณรงค์จัดหาผู้บริจาคโลหิต เจาะเก็บโลหิต ตรวจสอบคัดกรองโลหิตบริจาค เตรียมส่วนประกอบโลหิต และแจกจ่ายให้แก่โรงพยาบาลต่างๆ ในกรุงเทพฯ และภูมิภาค ซึ่งในปัจจุบันศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ เจาะเก็บโลหิตประมาณร้อยละ 6 ของประชากรในกรุงเทพฯ เมื่อรวมการเจาะเก็บของสาขาบริการโลหิตฯ ทั้ง 6 แห่งในกรุงเทพฯ ได้แก่ โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช โรงพยาบาลรามารัตน์ โรงพยาบาลตำรวจ โรงพยาบาลสมเด็จพระปิยะเกล้า วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล สถาบันพยาธิวิทยา ศูนย์อำนวยการแพทย์พระมงกุฎเกล้า โลหิตที่เจาะเก็บในกรุงเทพฯ คิดเป็นประมาณร้อยละ 8 ของประชากรในกรุงเทพฯ

ในส่วนภูมิภาค การดำเนินงานบริการโลหิตมีสภากาชาดไทย โดยเหล่ากาชาดจังหวัดแต่ละจังหวัด ช่วยรณรงค์จัดหาผู้บริจาคโลหิต ขณะที่โรงพยาบาลประจำจังหวัด เป็นสาขาบริการโลหิตแห่งชาติ ดำเนินการเจาะเก็บโลหิตบริจาค เตรียมส่วนประกอบโลหิต เพื่อให้ในโรงพยาบาลของตนเองเป็นหลัก หากเหลือจึงจะแจกจ่ายให้กับโรงพยาบาลอำเภอและชุมชนใกล้เคียง ปัจจุบันปริมาณโลหิตในส่วนภูมิภาค เจาะเก็บโลหิตบริจาคได้ประมาณร้อยละ 2.0 ของประชากรเท่านั้น ทำให้ปริมาณโลหิตในภูมิภาคไม่เพียงพอ จำเป็นต้องส่งโลหิตจากศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ ไปให้แก่โรงพยาบาลต่างๆ ทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2551 ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ จ่ายโลหิตประมาณร้อยละ 43 ของโลหิตที่เจาะโดยศูนย์บริการโลหิตฯ ไปยังโรงพยาบาลในส่วนภูมิภาค ทำให้ปริมาณโลหิตในกรุงเทพฯ ขาดแคลนไปด้วย อีกทั้งโลหิตที่บริจาคในต่างจังหวัดส่วนหนึ่งจะเป็น

โลหิตที่ได้รับทดแทนจากญาติผู้ป่วยในกรณีโลหิตขาดแคลน ซึ่งโลหิตจากญาติเป็นกลุ่มที่พบว่ามีการติดเชื้อมากกว่าโลหิตที่ได้รับจากผู้บริจาคที่ไม่หวังสิ่งตอบแทน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ผู้อำนวยการศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ชัยเวช นุชประยูร มีนโยบายที่จะให้งานบริการโลหิตก้าวไปสู่การมีโลหิตที่เพียงพอและมีคุณภาพได้มาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ จึงได้ขออนุมัติรัฐบาลและสภากาชาดไทย จัดตั้งภาคบริการโลหิตแห่งชาติขึ้นทั่วประเทศ โดยแบ่งพื้นที่ตามภาคของกระทรวงมหาดไทย และได้มอบหมายให้แพทย์หญิงศรีวิไล ต้นประเสริฐ รองผู้อำนวยการฯ ในขณะนั้น เป็นผู้รับผิดชอบการขยายภาคบริการโลหิตฯ ซึ่งในปี พ.ศ. 2552 ได้เปิดดำเนินการแล้ว 11 ภาค ได้แก่ ภาคบริการโลหิตแห่งชาติที่ 2 จังหวัดลพบุรี ภาคบริการโลหิตแห่งชาติที่ 3 จังหวัดชลบุรี ภาคบริการโลหิตแห่งชาติที่ 4 จังหวัดราชบุรี ภาคบริการโลหิตแห่งชาติที่ 5 จังหวัดนครราชสีมา ภาคบริการโลหิตแห่งชาติที่ 6 จังหวัดขอนแก่น ภาคบริการโลหิตแห่งชาติที่ 7 จังหวัดอุบลราชธานี ภาคบริการโลหิตแห่งชาติที่ 8 จังหวัดนครสวรรค์ ภาคบริการโลหิตแห่งชาติที่ 9 จังหวัดพิษณุโลก ภาคบริการโลหิตแห่งชาติที่ 10 จังหวัดเชียงใหม่ ภาคบริการโลหิตแห่งชาติที่ 11 จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคบริการโลหิตแห่งชาติที่ 12 จังหวัดสงขลา

ในระยะแรกของการดำเนินงานของภาคบริการโลหิตฯ ได้มุ่งเน้นไปที่คุณภาพการตรวจคัดกรองโลหิตบริจาค เพื่อให้ได้โลหิตที่มีคุณภาพเช่นเดียวกับศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ และเป็นไปตามมาตรฐานสากล ในระยะที่สองมีนโยบายที่จะขยายบทบาท และเพิ่มศักยภาพของภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ให้ดำเนินการได้ครบวงจรเช่นเดียวกับศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ ได้แก่ การรณรงค์ประชาสัมพันธ์จัดหาผู้บริจาคโลหิตโดยรวมมือกับเหล่ากาชาดจังหวัด การเจาะเก็บโลหิตบริจาค การเตรียมส่วนประกอบโลหิตเพิ่มเติมจากระยะแรกๆ ดำเนินงานเฉพาะการตรวจคัดกรองโลหิตบริจาค เพื่อให้แต่ละภาคบริการโลหิตฯ มีโลหิตเพียงพอที่จะจ่ายให้แก่โรงพยาบาลต่างๆ ในจังหวัดที่อยู่ในเครือข่ายของภาคบริการโลหิตแห่งชาตินั้นๆ ทั้งโลหิตและส่วนประกอบโลหิตทุกชนิดมีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ และมีคุณภาพปลอดภัยสูงสุดตามมาตรฐานสากล

ได้รับต้นฉบับ 4 กรกฎาคม 2552 ให้ลงตีพิมพ์ 23 กรกฎาคม 2552

ต้องการสำเนาต้นฉบับติดต่อ น.ส.ทศนีย์ สกุลดำรงค์พานิช ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

ในปี พ.ศ. 2550 คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ ได้เริ่มดำเนินตามนโยบายการขยายงานบริการของภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยมีภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ณ จังหวัดภูเก็ต เป็นต้นแบบ

ภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ณ จังหวัดภูเก็ต ตัวแทนภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ครบวงจร

ภายหลังจากเหตุการณ์พิบัติภัย สึนามิ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 ทำให้มีนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวต่างชาติแถบสแกนดิเนเวียเสียชีวิต และบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์ดังกล่าวประชาชนชาวไทย รัฐบาล และสภากาชาดไทยได้มีส่วนร่วมในการช่วยชีวิต ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเหล่านั้นอย่างเต็มกำลังความสามารถ อันเป็นที่ประทับใจแก่ประเทศต่างๆ ประชาชนในประเทศที่ได้ผลกระทบ เช่น ฟินแลนด์ นอร์เว สวีเดน ได้บริจาคเงินจำนวนมากเพื่อให้ความช่วยเหลือประเทศที่ได้รับพิบัติภัย สึนามิ เจ้าหน้าที่จากสภากาชาดฟินแลนด์ได้เดินทางมาประเมินสถานการณ์เพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในพื้นที่ที่ประสบภัย และแสดงความสนใจในงานด้านการบริการโลหิตในพื้นที่ 6 จังหวัดแถบชายฝั่งอันดามัน ซึ่งประกอบด้วยจังหวัด พังงา ภูเก็ต กระบี่ ระนอง ตรัง และสตูล และพบว่าโรงพยาบาลต่างๆ มีปัญหาเร่งด่วน คือ การขาดแคลนผู้บริจาคโลหิต และขาดแคลนส่วนประกอบโลหิตที่จะให้แก่ผู้ป่วย ซึ่งงานบริการโลหิตใน 6 จังหวัดนั้น การจัดหาผู้บริจาคโลหิต การจัดหน่วยเคลื่อนที่ไปรับบริจาคโลหิตยังสถานที่ต่างๆ เป็นหน้าที่ของเหล่ากาชาดจังหวัด ส่วนการเจาะเก็บโลหิตเตรียม ส่วนประกอบโลหิตเป็นความรับผิดชอบของโรงพยาบาลประจำจังหวัด สาเหตุหลักของปัญหาเกิดจากการไม่มีเจ้าหน้าที่ประสานงานการจัดหาโลหิตของเหล่ากาชาดจังหวัด

ในปี พ.ศ. 2548 สภากาชาดฟินแลนด์ ได้เข้ามาหารือกับแพทย์หญิงรัชนี โอเจริญ ผู้อำนวยการศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติฯ ในขณะนั้น เพื่อร่วมมือกันหาทางแก้ปัญหา ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติฯ ได้จัดจ้างเจ้าหน้าที่ประสานงานด้านการจัดหาโลหิตประจำแต่ละจังหวัดของ 6 จังหวัดชายฝั่งอันดามัน โดยสภากาชาดฟินแลนด์ เป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนค่าจ้างเจ้าหน้าที่ และกิจกรรมในการดำเนินงาน และมีฝ่ายประชาสัมพันธ์ ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติฯ เป็นพี่เลี้ยงให้การฝึกอบรม ให้คำแนะนำในการดำเนินงานโครงการต่างๆ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานจะทำหน้าที่ช่วยเหลือเหล่ากาชาดจังหวัด ในการประสานงานการจัดหาผู้บริจาคโลหิตที่ไม่หวังสิ่งตอบแทน และประสานงานกับธนาคารเลือดของโรงพยาบาลในการเตรียมงานรับบริจาคโลหิตของ 6 จังหวัดชายฝั่งอันดามัน ผลของโครงการจัดจ้างผู้ประสานงาน และจัดทำโครงการต่างๆ ในการ

จัดหาผู้บริจาคโลหิตประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ทำให้โรงพยาบาลในแถบชายฝั่งอันดามันมีผู้บริจาคโลหิต และมีโลหิตบริจาคเพิ่มมากขึ้น แต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้กับผู้ป่วยของโรงพยาบาลต่างๆ ทั้งมีความแตกต่างกันด้านคุณภาพของส่วนประกอบโลหิตที่เตรียมขึ้น เช่น การควบคุมอุณหภูมิการขนส่งโลหิต การจัดเก็บส่วนประกอบโลหิต เป็นต้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว เป็นผลสืบเนื่องให้สภากาชาดฟินแลนด์ได้แสดงความสนใจที่จะช่วยพัฒนางานบริการโลหิตของ 6 จังหวัดชายฝั่งอันดามันซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และจังหวัดภูเก็ตจะเป็นศูนย์การรักษายาบาลให้กับต่างชาติด้วย โดยได้เสนอแนะ และยื่นข้อเสนอสันนิษฐานงบประมาณในการจัดตั้งภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ณ จังหวัดภูเก็ต แก่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติฯ ดังนั้น การจัดตั้งภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ณ จังหวัดภูเก็ต ที่ให้บริการโลหิตตั้งแต่การจัดหา เจาะเก็บโลหิต ตรวจคัดกรองโลหิตที่มีการตรวจ NAT เตรียมส่วนประกอบโลหิต และแจกจ่ายโลหิตแก่โรงพยาบาลต่างๆ ในเครือข่าย จะทำให้โรงพยาบาลในจังหวัดชายฝั่งอันดามันมีโลหิตที่มีคุณภาพปลอดภัยสูงสุดตามมาตรฐานสากล และเพียงพอต่อความต้องการใช้ของโรงพยาบาลต่างๆ ทั้งในสถานการณ์ปกติ สถานการณ์ฉุกเฉิน และเมื่อมีภัยพิบัติ

รูปแบบการดำเนินงานของภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ณ จังหวัดภูเก็ต

ภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ณ จังหวัดภูเก็ต จะให้บริการงานบริการโลหิตแบบครบถ้วนเช่นเดียวกับศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติฯ ที่กรุงเทพฯ และจัดทำระบบเครือข่ายงานบริการโลหิต โดยจะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. การจัดหาผู้บริจาคโลหิตที่มีคุณภาพ และยั่งยืน โดยมีกระบวนการรณรงค์การจัดหาผู้บริจาคโลหิต และมีการบริหารจัดการร่วมกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่ประสานงานจัดหาผู้บริจาคโลหิตประจำภาคบริการโลหิต และเหล่ากาชาดจังหวัดต่างๆ
2. ดำเนินการเจาะเก็บโลหิตบริจาค ทั้งในอาคารภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ณ จังหวัดภูเก็ต และหน่วยเคลื่อนที่ไปเจาะเก็บโลหิตในจังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา ตรัง ระนอง และสตูล ซึ่งเมื่อภาคบริการโลหิตฯ เปิดบริการแล้ว โรงพยาบาลจะค่อยๆ ลดภาระการเจาะเก็บโลหิต และเลิกกิจกรรมเจาะเก็บโลหิตในที่สุดเมื่อภาคบริการโลหิตฯ สามารถจ่ายส่วนประกอบโลหิตให้เพียงพอให้แก่ผู้ป่วย
3. เป็นศูนย์กลางการตรวจคัดกรองโลหิตบริจาคทาง Blood group serology ตรวจโรคติดเชื้อทางโลหิต และเป็นศูนย์กลางการตรวจ NAT ทางภาคใต้
4. เตรียมส่วนประกอบโลหิตต่างๆ เช่น Packed Red Cells, Leukocyte Poor Red Cells, Fresh Frozen Plasma, Single

Donor Platelet เป็นต้น

5. จัดทำระบบนำส่งโลหิต ส่วนประกอบโลหิต (Logistic) ตั้งแต่การนำโลหิตบริจาคมาปั่นแยกเป็นส่วนประกอบโลหิต การจัดเก็บส่วนประกอบโลหิตที่อุณหภูมิเหมาะสม และมีระบบการนำส่งส่วนประกอบโลหิตให้แก่โรงพยาบาลต่างๆ โดยควบคุม Cold Chain ทั้งระบบ

6. จัดตั้งระบบเครือข่ายดำเนินงานบริการโลหิต โดยมีภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ณ จังหวัดภูเก็ตเป็นศูนย์กลาง ให้มี pool database ของข้อมูลผู้บริจาคโลหิต โลหิตบริจาค รวมถึงการบริหารจัดการส่วนประกอบโลหิตให้เพียงพอต่อการใช้ของจังหวัดต่างๆ ในเครือข่าย

7. มีศูนย์กลางห้องปฏิบัติการอ้างอิงสำหรับภูมิภาคทางภาคใต้ เพื่อให้บริการแก้ไขปัญหาจัดหาโลหิตที่หายาก หมู่โลหิตพิเศษให้แก่ผู้ป่วยที่มีปัญหาในการรับโลหิต

8. เป็นศูนย์กลางให้ความรู้ การฝึกอบรม แก่ แพทย์ พยาบาล

นักเทคนิคการแพทย์ นักวิทยาศาสตร์การแพทย์ และ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับงานบริการโลหิตในภูมิภาคภาคใต้

ในการจัดตั้งภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ณ จังหวัดภูเก็ต มีระยะเวลาดำเนินการ คือ ปี พ.ศ. 2550-2553 โดยศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย จะร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับ สภากาชาดฟินแลนด์ ซึ่งสภากาชาดฟินแลนด์ เป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนการก่อสร้างอาคารภาคบริการโลหิตฯ ค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องมือ อุปกรณ์ที่สำคัญ รวมถึงจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาช่วยฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ส่วนสภากาชาดไทย โดยศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ จัดจ้างเจ้าหน้าที่ และให้การฝึกอบรมที่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ ก่อนจะไปประจำที่ภาคบริการโลหิตแห่งชาติ ณ จังหวัดภูเก็ต รวมถึงออกค่าใช้จ่าย ค่าน้ำยา และอุปกรณ์สิ้นเปลืองต่างๆ ในการดำเนินงานของภาคบริการโลหิตฯ เมื่อเสร็จสิ้นโครงการในปี พ.ศ. 2553 การดำเนินงานทั้งหมดจะเป็นของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย

